

נוהל "וועדת אתיקה מוסדית לאישור מחקרים", רשות המחקר

וועדת האתיקה המוסדית לאישור מחקרי מרצים במכללה נועדה להמליץ או לאשר ביצוע מחקר לאחר בחינת ההיבטים האתיים הקשורים בו.

רבים מן המחקרים המתקיימים על ידי המרצים במכללת סמינר הקיבוצים כוללים איסוף נתונים בתוך מערכת החינוך (כגון: ילדים בבתי ספר, סטודנטים, צוותי חינוך בבתי הספר, סגל הוראה במכללות להכשרת מורים). הללו דורשים אישור של ועדות אתיקה. במרבית המחקרים דרוש אישור מדען ראשי של משה"ח ולעיתים המלצה מקדימה של ועדת אתיקה מוסדית (ראו הנחיות מעודכנות של משרד המדען).¹ בחלק מן המחקרים המדען הראשי של משרד החינוך הסמיך את ועדות האתיקה המוסדיות לאשר מחקרים.

"וועדת האתיקה המוסדית לאישור מחקרי מרצים" תוכל, לאחר בחינה, לאשר מחקרים בהם מעורבים בני אדם בוגרים רק אם מדובר באיסוף נתונים בעזרת ראיון, שאלון, תצפית ומדידות שאינן פולשניות (כגון: מדידת לחץ דם, משקל, גובה וכדומה). הוועדה לא תוכל לדון ולאשר מחקרים הכוללים מתן חומרים/תרופות וכיו"ב לבני אדם ומתוך כך איננה מהווה חלופה למחקרים הדורשים אישור ועדות רפואיות כגון ועדת הלסינקי. עוד יש להדגיש כי ועדת אתיקה לא זנה בהערכת הפוטנציאל המדעי של המחקרים או בתכנים המדעיים ולא בהיבטים החוקיים של המחקרים. אלו באחריות החוקר.

הוועדה תדון במחקרים לפני ביצועם בלבד!

הוועדה תדון בהצעות מחקר של מרצי המכללה בלבד ושל סטודנטים המבצעים עבודות תזה או עבודות גמר אמפיריות מורחבות בתכניות לתואר שני. לא יידונו הצעות מחקר שמהוות חלק מתזה לקראת תואר שני או שלישי שנערכים במוסדות אחרים.

"וועדת האתיקה המוסדית לאישור מחקרים" כפופה לרשות המחקר.

חברים בוועדה: ראש רשות המחקר, נציג רשות המחקר, נציג מכל פקולטה, נציג שאינו בעל מינוי אקדמי. הוועדה תזמין לדיון חבר/ה נוספת/ מומחה במקרה הצורך.

חברים פעילים: ד"ר רינת ארביב-אלישיב (יו"ר), ד"ר גילי יוסף, ד"ר עדי שרעבי, פרופ' שי פרוגל, ד"ר עדנה בר-רומי וד"ר מיכל לוי-קרן, אורנה שחף.

¹ ראו עדכון הכללים באתר המדען הראשי משה"ח:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Scientist/Odot/chiefscientist2015.htm>

פרטים אישיים
פנייה לוועדת אתיקה (לפני תחילת המחקר)

I. תאריך הגשת הבקשה: _____

II. החוקר האחראי/ראשי

שם משפחה	שם פרטי	תואר
שם המחקר: _____		
חוקר נוסף		

שם משפחה	שם פרטי	תואר
מספר טלפון להתקשרויות:	פנימי:	
	חיצוני:	
מייל: _____		

III. תכולת הבקשה (סמן X):

(א)	טופס פנייה לוועדת האתיקה – פרטים אישיים
(ב)	נספח א: בקשה לוועדת אתיקה
(ג)	נספח ב: התחייבות החוקרים להבטחת זכויות המשתתפים במחקר
(ד)	נספח ג': מכתב פנייה למשתתפים במחקר ו/או לאפוטרופוסים
(ה)	נספחים ד' ו-ה': טופס הסכמה מדעת או אי התנגדות
(ו)	כלי המחקר - שאלון, טופס ראיון, תיאור תצפית ו/או מסמכים

לאחר הגשת הטפסים הנדרשים, תדון הוועדה בהצעה. לאחר הדיון ישלח מכתב לחוקר ובו אישור, דחיה, או במקרה הצורך, בקשה להבהרות. רק במקרה של אישור (ללא סייג) יוכל החוקר להתחיל במחקר (דוגמא למכתב אישור בנספח ו'). האישור יינתן לרוב לשנתיים ואם נדרש, ניתן יהיה להאריכו (נספח ז'). מחוון להערכת ההצעה מצורף בנספח ח'.

**נספח א'
בקשה לוועדת האתיקה**

1. תיאור תמציתי של המחקר ומטרותיו:

2. תיאור משתתפי המחקר והאוכלוסייה שממנה ייבחרו
אופן הפנייה למשתתפים; כיצד מוצגת מטרת המחקר וכיצד מוודאים שהמשתתפים הבינו את
מטרת המחקר ואת תפקידם בו; האם יינתן תגמול למשתתפים? אם כן - איזה?

3. מהלך המחקר
כלי מחקר, דרכי שמירת הנתונים, לכמה זמן יישמרו הנתונים? דרכים לשמירה על החשאיות
(פרטיות ואנונימיות) של המשתתפים ועל חסיון המידע (במחקר הכולל מדידות חוזרות יש לתאר
בפירוט את דרך השמירה על הפרטיות של הנבדקים)

4. משך המחקר

המחקר מתוכנן להתחיל ב: _____ ולהסתיים ב: _____
איסוף הנתונים מתוכנן להתחיל ב: _____ ולהסתיים ב: _____

5. האם קיימות השלכות שליליות פוטנציאליות למשתתפים? אם כן, אנו פרטו? מה נעשה כדי לצמצם אותן ככל האפשר?
השלכות ההשתתפות במחקר על מצבם הנפשי, החברתי, הכלכלי, התעסוקתי ועוד של המשתתפים במחקר.

6. קשר בין החוקר למשתתפים
האם מתקיים קשר אישי/מקצועי או אחר בין החוקר לנחקרים? אם כן, מה טיבו? ומה נעשה על מנת למנוע הטיות אפשריות (לדוגמא: העסקת עוזר מחקר)

7. קשרים עם בעלי עניין במחקר, לרבות גורמים מממנים

שם וחתומת החוקר/ת הראשית: _____

שמות וחתומות של חברי צוות המחקר: _____

נספח ב' התחייבות החוקרים להבטחת זכויות המשתתפים במחקר

אל: ראש הראשות המחקר, יו"ר "וועדת אתיקה מכללתית לאישור מחקרים",

שם המחקר: _____
חוקר/ת ראשית: _____
צוות המחקר: _____
או המנחה: _____

במטרה להבטיח את זכויות המשתתפים במחקר הריני מתחייב/ת לפעול על פי עקרונות היסוד
המקובלים באתיקה המחקרית בכלל ובאתיקה של מחקר בחינוך בפרט:

1. להקפיד על כבודם, רווחתם, זכויותיהם ופרטיותם של משתתפי המחקר ושל כל הגורמים הקשורים בו; להבטיח שכל מידע על ענייניהם האישיים של המשתתפים לא יימסר לשום גורם אלא למטרות שלשמן נערך המחקר.
2. להקפיד כי משתתפי המחקר ייתנו את הסכמתם מדעת ומראש.
3. להציג למשתתפי המחקר מידע מפורט וברור על מטרות המחקר וחשיבותו ולציין כי שמורה להם הזכות המלאה לסרב להשתתף בו ואף להפסיק את השתתפותם בכל עת.
4. להשתדל לבצע הערכה של הסיכונים הצפויים לנוגעים למחקר בעת תכנון המחקר וביצועו, ולעשות מאמץ למזער ולמנוע ככל האפשר סיכונים ונזקים אפשריים.
5. לפרסם את ממצאי המחקר באופן שלא יאפשר זיהוי של המשתתפים במחקר או של המוסד החינוכי שבו או שבאמצעותו נאספו הנתונים.
6. להימנע ממצב של ניגוד עניינים במישור האישי, המקצועי והמסחרי.
7. להצהיר על כך שידוע לחוקר/ים כי האישור שנותנת ועדת האתיקה איננו מהווה חלופה לאישורים של מחקרים הדורשים אישור ועדות רפואיות כגון ועדת הלסינקי, או מחקרים הדורשים אישור של המדען הראשי במשרד החינוך, ואינם פוטרים את החוקר/ים מכל אחריות משפטית או אחרת שעלולה להיות מוטלת עליהם בשלבים של תכנון המחקר, ביצוע המחקר, ניהולו או פרסום ממצאיו.

_____ חתימה
_____ שם
_____ תאריך

נספח ג'
מכתב פנייה למשתתפים במחקר
ו/או לאפוטרופוסים החוקיים של המשתתפים
- דוגמא -

הנדון: מחקר בנושא _____

תקציר המחקר: _____

המחקר, לרבות כל החלקים שיופעלו במסגרתו, הותר לביצוע על-ידי "ועדת אתיקה" של מכללת סמינר הקיבוצים.

ההשתתפות במחקר היא בהתנדבות. זכותך להפסיק את השתתפותך בו בכל שלב בלי שתיפגע/י בכל דרך שהיא. איסוף המידע לצורכי המחקר יתבצע תוך שמירה על חיסיון מוחלט של זהותך. אנו מתחייבים לשמור על כבודך וזכויותיך/יך בכל שלבי המחקר.

ניתן לקבל מידע נוסף על תכנית המחקר, ו/או ליצור עמי קשר בטלפון שמספרו _____

ובדוא"ל שכתובתו: _____

אם הנך מסכים/ה להשתתף במחקר נא לחתום על טופס ההסכמה ולהעביר אותו עד לתאריך _____ ל_____

אם אתם מתנגדים להשתתף במחקר, אנא מלאו את טופס ההתנגדות המצורף והעבירו אותו עד לתאריך _____ ל_____

בברכה,

נדרשת חתימת החוקר/ת הראשית

נספח ד'
טופס הסכמה מדעת
- דוגמא -

לכבוד: _____

הנדון: הבעת הסכמה להשתתפות במחקר

אני מביעה את הסכמתי להשתתפות במחקר בנושא:

אשר יתבצע על-ידי _____ במכללת סמינר הקיבוצים

וזאת לאחר שקיבלתי מידע על אודות מטרת המחקר והמסגרת שיבוצע בה.

אני מודעת לכך שהשתתפותי במחקר היא בהתנדבות, וכי ביכולתי לסגת בכל שלב.

ולראיה באתי על החתום:

_____ חתימה

_____ שם

_____ תאריך

נספח ה'
טופס הבעת התנגדות
- דוגמא -

לכבוד: _____

הנדון: הבעת התנגדות להשתתפות במחקר

אני מביע את התנגדותי להשתתפות במחקר בנושא

ולראיה באתי על החתום

_____ חתימה

_____ שם

_____ תאריך

נספח ו' טופס אישור הועדה

וועדת האתיקה המכללתית לאישורי מחקרי מרצים

הצעת מחקר בנושא: _____ הועברה לוועדה

בתאריך: _____.

החלטת הועדה: אישור

בקשה להבהרות/ מידע נוסף

דחייה

הועדה מאשרת כי המחקר המוצע עומד בכללי האתיקה המקצועיים לביצוע מחקרים.
אישור הועדה אינו מחליף מחקרים בהם יש צורך של אישור ועדת הלסינקי או אישור של המדען
הראשי במשרד החינוך.

האישור ניתן לתקופה של שנתיים, עד לתאריך: _____.

במידה והמחקר מתארך מעבר לתאריך הנקוב, יש לבקש אישור מחודש.

הערות:

בברכה

**נספח ז'
טופס בקשה להארכת אישור המחקר**

נושא המחקר שאושר: _____

תאריך תחילת המחקר: _____

הסיבה לבקשה:

חתימת החוקר/ת הראשי/ת: _____

החלטת הוועדה ונימוקה:

**נספח ח'
מחווון להערכת הצעת מחקר - ועדת אתיקה מוסדית לאישורי מחקרים**

נושא המחקר: _____

קריטריון	הסבר מפורט ומשכנע	נדרש תיקון	הערות
תיאור תמצית המחקר ומטרותיו			
תיאור משתתפי המחקר והאוכלוסייה ממנה ייבחרו			
מהלך המחקר לרבות, דרכים לשמירה על חשאיות ואנונימיות			
משך זמן איסוף הנתונים הינו סביר			
השלכות פוטנציאליות על הנבדקים			
קשר בין החוקרים למשתתפים			
קשרים עם בעלי עניין			
כלי המחקר כולל שאלות / היגדים שאינם פוגעניים			
מכתב הפניה ברור			
קיימים הטפסים: התחייבות לשמירה על זכויות הנחקרים, הסכמה מדעת ואי התנגדות			

חבר הועדה: _____